

Temaplan for hjorteforvaltning Vaksdal kommune 2019 - 2023

Status

Mål

Tiltak

FØREORD

I følge Miljødirektoratet sin rettleiar til Forskrift om forvaltning av hjortevilt (M-478), skal kommunar som har opna for jakt på hjort, vedta mål for utvikling av bestandane etter § 3 i forskrifta. I dette høve skal det mellom anna takast omsyn til opplysningar om beitegrunnlag, bestandsutvikling, skadar på naturmangfald, jord- og skogbruk og omfanget av viltulukker på veg og bane.

Måla skal fungerer som tydelige retningslinjer for jaktrettshavarar som ynskjer å utarbeide bestandsplanar. Temaplanen skal difor danne utgangspunkt for kommunen si overordna forvaltning framover, og rettshavarane si bestandplanlegging.

Norsk Hjortesenter har på oppdrag frå Vaksdal kommune utarbeidd rapporten «*Forvaltningsmål for hjort, Vaksdal kommune – Måldokument for hjorteforvaltning*». Dokumentet dannar grunnlaget for temaplanen, og skal sikre eit lokalt og fagleg utgangspunkt for prioritering av mål og tiltak.

Rettleiaren til Miljødirektoratet seier at kommunen sin plan skal utarbeidast i kontakt med rettshavar- og jegerinteresser. Partane er informert om arbeidet, og planlen har vore på høyring

Temaplanen er vedteken av kommunestyret i Vaksdal kommune, og har status som kommunedelplan.

Vaksdal kommune sitt hovudmål er å få kontroll på bestandsutviklinga, og redusere skadane for jordbruket. Med temaplanen som grunnlag, er intensjonen å gjennomføre ei presis og kunnskapsretta hjorteforvaltning, med god måloppnåing.

INNHALDSLISTE

1.0 Bakgrunn og føremål	4
1.1. Føremål	4
1.2. Lovgrunnlag og rammeverk	4
1.2.1. Viltlova	4
1.2.2. Naturmangfaldlova	5
1.2.3. Lov om skogbruk	5
1.2.4. Nasjonale rammer for forvaltning av hjortevilt	5
1.3. Vaksdal som hjortekommune	5
1.3.1. Ansvar og rolle	6
1.3.2. Valdorganisering og bestandsplanlegging	6
 2.0 Forvaltningsmål og tiltak i planperioden	 7
1.1 Hovudmål	7
1.2 Delmål	7
 3.0 Bestandsforhold – utvikling og status	 9
3.1 Hjorten sin områdebruk gjennom året	9
3.1.1 Sengtrekk i Vaksdal	10
3.2 Fellingsresultat for hjortejakta	10
3.2.1 Fellingsstatistikk	10
3.2.2 Strukturen i avskyringa	11
3.2.3 Kjønnfordeling i jaktuttaket	12
3.2.4 Fordeling på aldresklassar	12
3.3 «Sett hjort»-registrering	13
3.3.1 Sett hjort pr. dagsverk	13
3.3.2 Sett kalv pr. kolle	14
3.3.3. Sett kolle pr bukk	14
3.3.4 Sett spissbukk pr. bukk	15
3.4 Vårteljingar	15
 4.0 Bestandsstruktur og vektutvikling	 16
4.1 Resultat frå overvakingsprogrammet	16
4.1.1 Vektutvikling hos kalvar og ungdyr	16
4.1.2 Repruduksjon i hjortebestandane	16
4.1.3 Alderen til dyra i hjortebestandane	16
4.1.4 Årsaker til vektredusksjon	17
4.2 Slaktevektregistreringar i Vaksdal kommune	17
4.3 Fallvilt og helsetilstand	19
 5.0 Skadar på nærings- og samfunnsinteresser	 19
5.1 Beiteskadar på jordbruket	20
5.1.1 Aktuelle tiltak	20
5.2 Beiteskadar på skog	20
5.3 Skadar på offentleg stad	20
5.4 Kollisjonar med bil og tog	20

1.0 Bakgrunn og føremål

1.1 Føremål

Føremålet med temaplanen er å fastsette vide, overordna mål for hjorteforvaltninga i Vaksdal kommune, som grunnlag for jaktrettshavarane si planbaserte bestandsforvaltning.

1.2 Lovgrunnlag/rammeverk

1.2.1 Viltlova

Viltlova (LOV-1981-05-29 nr. 38: Lov om jakt og fangst av vilt) set rammer for forvaltning, jakt og fangst av vilt, og har følgjande føremål:

- **§ 1. (lovens formål)**
«Viltet og viltets leveområder skal forvaltes i samsvar med naturmangfoldloven og slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares. Innenfor denne ramme kan viltproduksjonen høstes til gode for landbruksnæring og friluftsliv».

Sentrale forskrifter til viltlova:

- FORSKRIFT OM FORVALTNING AV HJORTEVILT

§ 1 Føremål

«Formålet med denne forskriften er at forvaltningen av hjorte- hjortevilt ivaretar bestandenes og leveområdenes produktivitet og mangfold. Det skal legges til rette for en lokal og berekraftig forvaltning med sikte på nærings- og rekreasjonsmessig bruk av hjorteviltressursene. Forvaltningen skal videre sikre bestandstørrelser som fører til at hjortevilt ikke forårsaker uakseptable skader og ulemper på andre samfunnsinteresser.»

§ 3. Mål for forvaltning av elg, hjort og rådyr

«Kommunen skal vedta mål for utviklingen av bestandene av elg, hjort, og rådyr der det er åpnet for jakt på arten(e). Målene skal blant annet ta hensyn til opplysninger om beitegrunnlag, bestandsutvikling, skader på naturmangfold, jord- og skogbruk og omfanget av viltulykker på vei og bane.»

§ 4. Interkommunalt samarbeid

«Kommunene bør samarbeide om felles mål for hjorteviltbestandene når det er hensiktsmessig å samordne bestandsplanleggingen over kommunegrenser.»

- FORSKRIFT OM UTØVING AV JAKT FELLING OG FANGST

§ 1 Føremål: «Føremålet med denne forskriften er å bidra til at;

- a) jakt- og fangstradisjonen føres videre gjennom høsting av viltproduksjon til gode for landbruksnæringa og friluftslivet.
- b) jakt-, fellings- og fangstutøvelsen ikke påfører viltet unødige lidelser.
- c) jakt-, fellings- og fangstutøvelsen er ikke til ulempe for mennesker, husdyr eller eiendom»

Forskrift om forvaltning av hjortevilt – med kommentarer

Forvaltningsgrunnlag.

1.2.2 Naturmangfaldlova

Naturmangfaldlova er ei overordna lov for all arts- og arealforvaltning, med følgjande føremål:

- **§ 1. Lovens formål**
«Lovens formål er at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern, også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, ..»

Lova gjev reglar for uttak av vilt utanom ordinær jakt, og tildeling av skadefellingsløyve er heimla i;

- **§ 18.** (*«annet uttak av vilt og lakse- og innlandsfisk etter vurdering av myndighetene»*).

Prinsippa i lova skal leggjast til grunn ved all forvaltning av både areal og einskildartar. Lova stiller òg krav til kunnskapsgrunnlaget for offentlege vedtak om både fastsetjing av kommunale mål, tildeling av fellingsløyve og godkjenning av bestandsplanar:

- **§ 8.** Kunnskapsgrunnlaget
«Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger».

1.2.3 Lov om skogbruk

Skoglova legg føringar for uttak av hjortevilt ved skade på skog:

- **§ 9. Førebyggjande tiltak**
« Der beiting av hjortevilt fører til vesentlegeskadar på skog som er under forynging, eller der beitinga er ei vesentleg hindring for å overhalde plikta til å forynge skog etter § 6 i denne lova, skal kommunen som viltorgan vurdere om det er behov for å regulere bestanden av hjortevilt slik at beitetrykket blir redusert».

1.2.4 Nasjonal strategi for forvaltning av hjorteviltet

Direktoratet for Naturforvaltning fastsette i 2009 strategi for forvaltning av hjortevilt (DN rapport 8 – 2009). Strategien trekk opp overordna målsetjingar og fem konkrete forvaltningsmål:

- *Forvaltninga skal sikre livskraftige og sunne hjorteviltbestandar, rikt biologisk mangfald og framtidig produksjon.*
- *Forvaltninga skal ha brei samfunnsmessig legitimitet.*
- *Forvaltninga skal sikre samarbeid og samhandling mellom lokalt, regionalt og nasjonal nivå.*
- *Forvaltninga skal ha høg kompetanse på alle nivå.*
- *Forvaltninga skal stimulere til auka kvalitet og mangfald av opplevingar, tenester og produkt.*

Sunne og friske dyr i god, er Viktig. Foto: Jørn Helle

1.3 Vaksdal som hjortekommune

1.3.1 Rolle og ansvar

Vaksdal kommune er forvaltningsmynde på kommunalt nivå, mellom anna med ansvar for å;

- ✓ fastsetje overordna mål for kommunal hjorteforvaltning.
- ✓ opne for jakt på hjort og fastsetje minsteareal.
- ✓ godkjenne hjortevald og bestandsplanområde.
- ✓ tildele hjorteløyve, fastsetje fellingsavgift og rapportere frå jakta.
- ✓ drive offentleg ettersøk og registrere irregulær avgang.

Formannskapet i Vaksdal kommune er viltneimnd, med delegasjonsmynde til administrasjonen. Rådmannen delegerer mynde til sakshandsamar etter kommunen sitt delegasjonsreglement.

Kommunen har «viltkontakt» og ettersøkspersonell for offentlege ettersøk.

Kommunen har forskrift om minsteareal for jakt på hjort og vedtekter for bruk av lokalt viltfond. Storleiken på fellingsavgiftene vert fastsett i eige vedtak.

Kommunen har formelt samarbeid med Modalen og Voss kommunar om hjorteforvaltninga, med Vaksdal som vertskommune.

1.3.2 Valdorganisering og bestandsplanlegging

Vaksdal kommune har 260 660 daa med teljande hjorteareal, fordelt på 20 hjortevald frå om lag 2000 til 46 000 daa store.

Ingen av valda i kommunen er store nok aleine til å dekkje eit naturleg årsleveområde for hjort. Fjorten av valda har difor gått saman med vald i Voss og Modalen om å etablere følgjande bestandsplanområde over kommunegrenser:

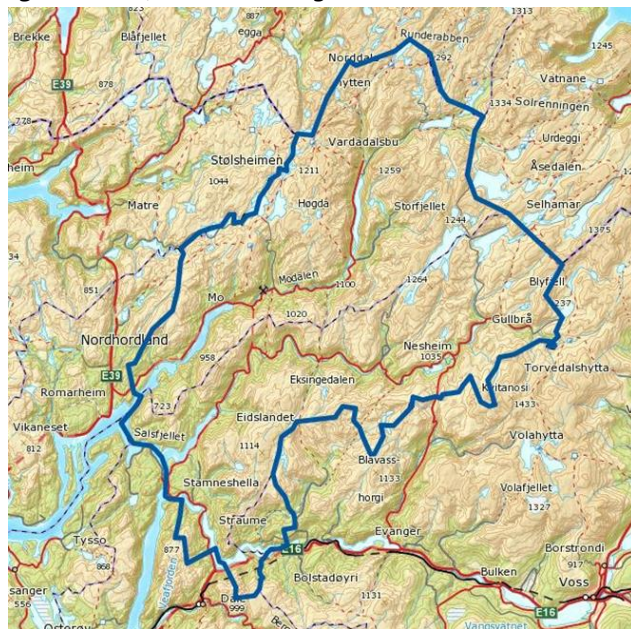
- ✓ **Vaksdal – Evanger bestandsplanområde:** Seks vald i Vaksdal kommune, saman med Evanger Sør hjortevald i Voss kommunen. Teljande areal: 149 500 daa.
- ✓ **Storfjellet bestandsplanområde:** Åtte vald i Vaksdal kommune, alle valda i Modalen kommune og Evanger Vest hjortevald i Voss kommune. Teljande areal: 252 500 daa.

Skipinga av planområda har gjort at det er planbasert forvaltning i to av dei fire definerte årsleveområda for hjort med areal i Vaksdal. Dette gjev godt grunnlag for målstyring av bestandsutviklinga framover.

Seks av valda i kommunen (30 %) er so langt ikkje med i planbasert forvaltning. Desse ligg hovudsakleg på Osterøy og langs Sjørfjorden, og utgjer 27 % av arealgrunnlaget i kommunen. For desse valda vil det vere naturleg å søkje samarbeide med vald i nabokommunane.

Figur 1. Kart, Vaksdal-Evanger

Figur 2. Kart, Storfjellet.

2.0 Forvaltningsmål og tiltak i planperioden

2.1 HOVUDMÅL

- ***Forvaltinga av hjortebestandane skal vere tilpassa naturgrunnlaget og sikre stabil produksjon for jakt, rekreasjon og næringsutvikling, utan vesentlege konsekvensar for jordbruksnæringa og andre samfunnsinteresser.***

TILTAK:

- ✓ Interkommunalt samarbeid om forvaltinga (vertskommunesamarbeid).
- ✓ Fastesette overordna, kommunale mål som rammer for privat forvaltning.
- ✓ Styrkje kunnskaps- og avgjerdsgrunnlaget for forvaltninga.

2.2 DELMÅL

2.2.1 Bestandsutvikling

- ***Redusere hjortebestandane som helse- og sjukdomsførebyggjande tiltak, i tråd med statlege oppmodingar.***
- ***Stogge bestandveksten og redusere tettleiken av hjort i årsleveområda i løpet av planperioden, målt ut frå registrert nedgang av «Sett hjort per jegerdagsverk» (under 1,0), andre bestandsparameter og lokalkunnskap.***

TILTAK:

- ✓ Tilretteleggje for årleg jaktuttak av minst 270 dyr dei fyrste åra i planperioden.
- ✓ Bruke misterarealet som verkemiddel for høgare tildeling og større uttak av hjort.
- ✓ Bruke 50 %-regel som strakstiltak i tråd med intensjonen i hjorteviltforskrifta.
- ✓ Tilretteleggje for høgare uttak av tildelt kvote gjennom jaktsamarbeid (vald/jaktfelt).

2.2.2 Bestandsretta og grunneigarstyrt forvaltning

- ***Alle hjortevald i Vaksdal kommune og tilhøyrande årsleveområde for hjort, skal drive planbasert forvaltning gjennom bestandsplanområde innan 2021.***

TILTAK:

- ✓ Stimulere til skiping av bestandsplanområde med bestandsplanar ut frå hjorten sin arealbruk gjennom året.
- ✓ Godkjenne bestandsplanar med bakgrunn i kommunen sine forvaltningsmål.

2.2.3 Arealbrukskonfliktar

- ***Skadepresset på graseng, spesielt i aktive jordbruksområde, skal vere merkbart redusert innan 2021 ut frå observasjonar av dyr på innmark, opplevd avlingstap, meldingar om skadar og talet på skadefellingsløyve det vert søkt om.***

TILTAK:

- ✓ Målretta bestandsstyring gjennom kommunale mål og private bestandsplanar.
 - ✓ Stimulere til styrt jaktuttak i problemområde ved samjaksavtalar mellom vald.
 - ✓ Vurdere tildeling av skadefellingsløyve som straktiltak i jordbruksområde med høgt skadepress, jf. hjorteviltforskrifta.
 - ✓ Vurdere uttak av "stasjonære" dyr/skadegjerarar andre stader enn på jordbruksområde.
 - ✓ Gjere nytte av lokalt viltfond til førebyggjande tiltak mot skade på jord og skog.
- ***Talet på kollisjonar mellom hjort og bil/tog skal være redusert i løpet av planperioden (målt ut frå registreringar i Hjorteviltregisteret).***

TILTAK

- ✓ Registrere og kartfeste alle påkøyrslar i hjorteviltregisteret.
- ✓ Kontakte vegstyremaktene om mogleg tiltak på utsette stader (skilting, rydding,...)
- ✓ Unngå langtidslagring av rundballar langs veg.

2.2.4 Alders og- kjønns-samansetjing

- ***Gjennomsnittsalderen i hjortebestandane skal aukast i løpet av planperioden ut frå ynskjett om robuste bestandar med høg produksjonsevne og sunne, friske dyr i god kondisjon.***

TILTAK:

- ✓ Det samla jaktuttaket skal vise høgt, årleg uttak av unge dyr, spesielt kalv.
- ✓ Snittvekta til kalvane skal ut frå slaktevektregistreringar, vise oppgang innan 2023.
- ✓ Innslaget av vaksne bukkar i bestanden skal styrkjast, og sett kolle» per «sett bukk» skal ikkje overstig 1:1,4.
- ✓ Aldersanalyser av jaktmaterialet skal vise at gjennomsnittsalderen i bestandane har gått opp i løpet av planperioden
- ✓ Kjønnsfordelinga i jaktuttaket skal vise overvekt av hodyr samanlikna med hanndyr

2.2.5 Kunnskapsretta forvaltning

- ***Alle vald og jaktfelt skal frå og med jakta i 2020 levere «Sett hjort»-data og slaktevektregistreringar.***

TILTAK:

- ✓ Informere og rapportere årleg om «Sett hjort»-registreringane.
- ✓ Vurdere krav om «Sett hjort»-registrering som vilkår for løyvetildeling.
- ✓ Gjennomføre kjeveinnsamling.
- ✓ Vidareføre vårteljingar.

*Viktig med «Sett hjort»-registrering
Foto: Sveinung Klyve.*

3.0 Bestandsforhold – utvikling og status

3.1 Hjorten sin områdebruk gjennom året

Kvar einskild hjortebestand brukar relativt store område i løpet av eitt år, med variert bruk gjennom året.

Kunnskap om arealbruken er viktig som grunnlag for bestandsretta forvaltning. For å styrkje kunnskapen vart merkeprosjektet «Hordahjort» gjennomført frå 2008 til 2013, med Vaksdal kommune som deltakar. 117 hjortar i 30 kommunar vart merka med GPS-sendarar, mellom anna to dyr i Vaksdal. Føremålet var å kartleggje trekkvegane og årsleveområda til ulike bestandar, som grunnlag for lokal organisering og bestandsplanlegging.

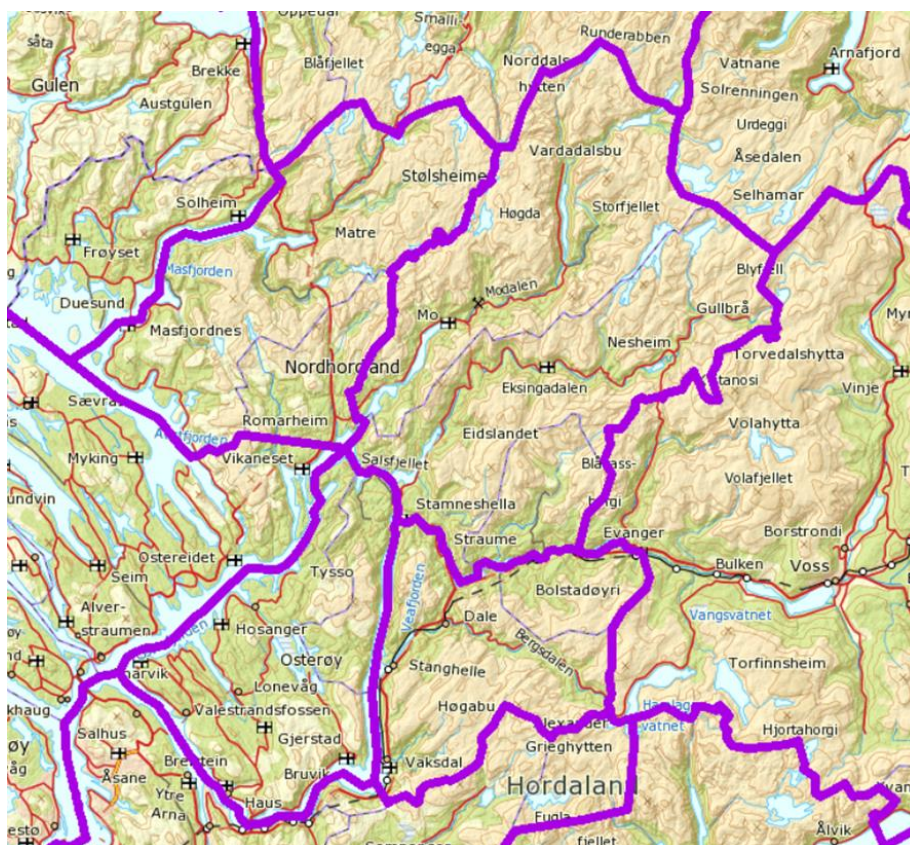

Jaktområde. Foto: Jørn Helle.

Tabell 1. Hovudlinjer for trekkaktivitet med bakgrunn i «Hordahjort».

Gjennomsnittleg trekkdistanse		Andel trekkande dyr i gjennomsnitt	
Koller	Bukkar	Koller	Bukkar
12,9 km	15,7 km	0,50	0,68

På bakgrunn av resultatane frå merkeprosjektet og innhenting av lokalkunnskap, vart det teikna inn 4 ulike årsleveområde for bestandplansamarbeid med areal i Vaksdal.

Figur 3. Områdeavgrønsinga som er gjort av årsleveområde for 4 ulike bestandar som vald i Vaksdal deler med vald i nabokommunar.

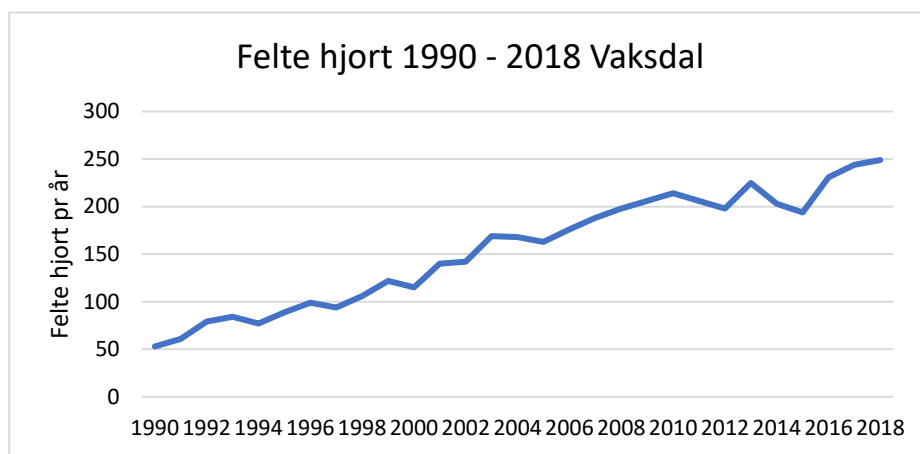
3.1.1 Sesongtrekk i Vaksdal kommune

Hjorten i kommunen gjennomfører sesongtrekk mellom sommar- og vinterbeiteområde i løpet av året. Om våren trekk dyra frå fjordområda og lågareliggjande strøk, innover i dalane og oppover i terreng. Og motsett veg om hausten. Tidspunkta og omfanget kan variere mellom åra, men hovudmønsteret ligg fast. Likevel kan ein merke seg at det overvintrar hjort i både Eksingedalen og Bergsdalen. Dette kan gje tøffe forhold for dyra, spesielt i snørike og kalde vinterar, som i 2017/2018.

3.2 Fellingresultat for hjortejakta

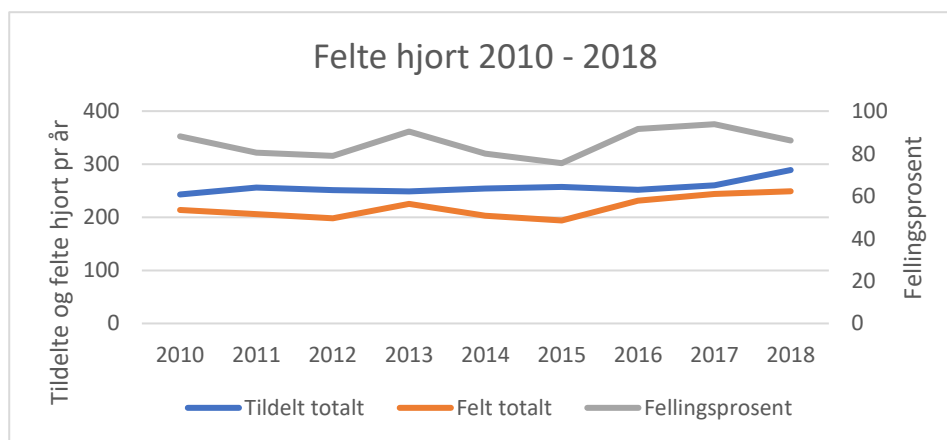
3.2.1 Fellingsstatistikk 1990 - 2018

Hjortebestandane i Vaksdal, har som for resten av Vestlandet, vist kraftig vekst sidan byrjinga av 1990 talet. Avskytinga har auka jamt, frå 53 felt dyr i 1990, til 248 felte hjort i 2018, med unntak av ein liten nedgang i 2015 og 2016. Inntrykket er framleis bestandsvekst.

Figur 4. Årleg avskyting av hjort i Vaksdal kommune, 1990-2018.

I perioden 2010 - 2018 har tildelinga auka frå 243 til 289 løyve. Uttaket av tildelt kvote har jamt over vore høg i perioden, med 76 % som lågast (2015) og 94 % som høgast (2016 og 2017). Snittet i perioden var 85 %, som uttrykker at jegerane klarer å ta ut stortparten av tildelte dyr. Dette fortel igjen om mykje hjort i terrenget, med grunnlag for høgare uttak. Den vesle nedgangen i fellingsprosent frå 2017 til 2018, må sjåast i ljøs av at tildelte løyve auka med 28 løyve frå -17 til -18.

Figur 5. Tildelte og felte dyr, med fellingsprosent for perioden 2010 – 2018.

3.2.2 Struktura i avskytinga

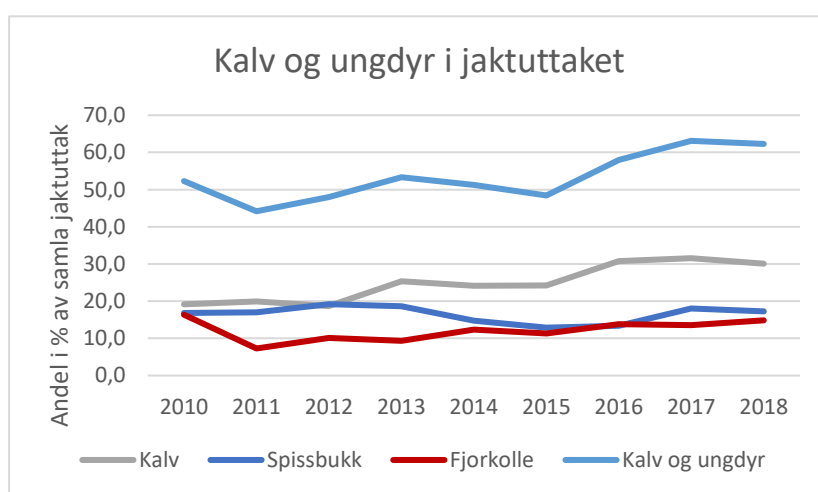
Tilrådd avskytingsmodell har lenge vore å skyte «*tvers gjennom bestanden*», ved jamt uttaket på alle kjønns- og aldersgrupper:

* 20 % kalv - 20 % fjordkoller – 20 % spissbukk - maks 20 % eldre hanndyr - maks 20 % eldre hodyr.

I dette ligg at eventuell reduksjon eller auke i bestanden, skal gjerast ved å justere det samla uttaket.

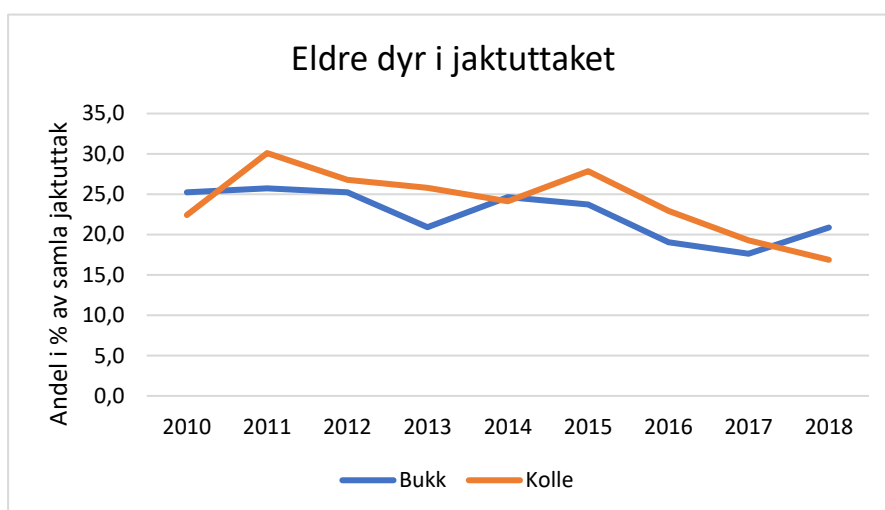
Dess større uttak av kalv og ungdyr, dess større totaluttak kan ein ha. Ut frå ynskjet om å redusere bestandane og gjere dei meir stabile og robuste, bør difor spesielt kalv utgjere ein større del av jaktuttaket enn tidlegare tilrådingar.

Ved godkjenning av bestandsplanane til planområda, og i tildelinga til andre vald, er det difor lagt opp til å auke uttaket av kalv. Årleg avskyting har soleis gått opp til om lag 30 % av tildelt kvote dei tre siste åra, frå kring 20 – 25 % i tidlegare år. For ungdyr har andelen fjorkoller vore relativt stabil, medan uttaket av spissbukk er redusert noko. Dette er positivt for eit kjønnsnøytralt uttak. Og grunna høgare kalveuttak, har samla uttak av unge dyr gått opp frå 50 % til 60 % i trårsperioden.

Figur 6: Uttak av kalv, spissbukk, fjorkolle og kalv og ungdyr av samla jaktuttak (%).

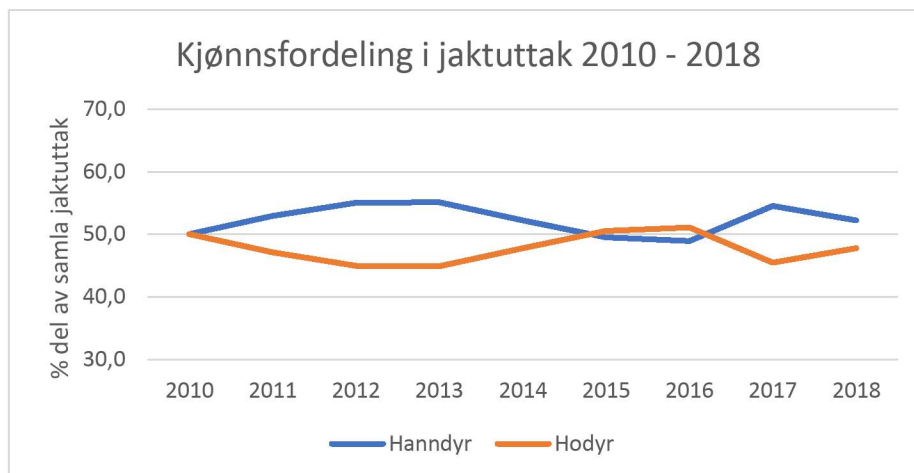
Sidan innslaget av unge dyr har auka dei seinare åra, har eldre dyr utgjort ein mindre del av jaktuttaket. Dette er bra for snittalderen til dei vaksne dyra. Andelen bukk er òg redusert i perioden, og utgjort kring 20 % av uttaket dei siste åra (viktig for å sikre nok vaksne hanndyr i bestandane).

Figur 7. Andelen eldre dyr i jaktuttaket i % av samla uttak, 2010-2018

3.2.3 Kjønnssfordeling i jaktuttaket

Med unntak av 2015 og -16, har det i perioden vore overvekt med hanndyr i jaktuttaket. Den er ikkje særleg stor, men er ut frå målet om å ha nok eldre hanndyr i bestanden, uheldig over tid.

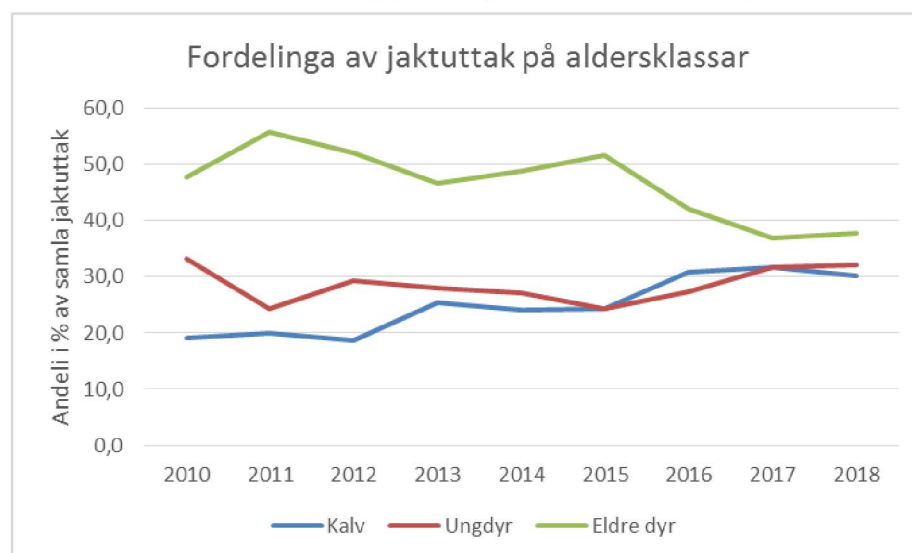

Figur 8: Kjønnssfordelinga blant dei felte dyra for alle årsklassar samla, 2010-2018.

For å få betre kjønnssfordeling i bestandane, bør spissbukk og bukk utgjere ein mindre del av jaktuttaket framover. Aller helst bør det vere overvekt av hodyr nokre år, der fjorkoller utgjør ein stor nok del. Auke av andelen kalv vil òg hjelpe på kjønnsbalansen, sidan gruppa er nær kjønnsnøytral.

3.2.4 Fordeling på aldersklassar i jaktuttaket 1990-2018

Om ein ser tilbake på fellingstala for perioden 2010 til 2018, har fordelinga av jaktuttaket endra seg, spesielt dei siste åra. Andelen eldre dyr er redusert frå om lag 50 % til no å utgjere under 40 %. Dette er positivt for å betre aldersstrukturen og grunnlaget for meir robuste og stabile bestandar.

Figur 9. Fordelinga av avskytinga på aldersklassar for skotne hjortar i kommunen frå 2010 - 2018.

Ut frå kunnskapen om dagens bestandsutvikling og alderssamansetjing, kan det vere aktuelt å auke uttaket av kalv ytterlegare, sjølv om utviklinga har vore positiv. Til større andel kalv ein har i uttaket, til raskare effekt gjev dette for snittalderen til dei vaksne dyra i bestandane.

3.3 Sett Hjort registreringar

Om lag 90 % av hjorten dør av ei kule, som gjer at jakta tydar mykje for bestandsutviklinga.

Å halde bestandane på det nivået ein til kvar tid ynskjer, krev gode styringsverktøy. I dette høve er «Sett hjort-registrering det beste vi har til no. Her fører jegerane opp dyr som vert «sett» og «skutt» under jakta, som grunnlag for indeksar over utviklinga i bestandane.

Nytteverdien av registrering vil vere avhengig av mengda og kvaliteten på innsamla data, og presisjonen aukar med talet på observasjonar og lang tidsperiode. Dette styrkjar grunnlaget for å følgje med på trendar og mogelege endringar, som utgangspunkt for målstyring.

Hjorteviltregisteret har «Sett hjort»-registreringar frå Vaksdal sidan 2011. Det er viktig at registreringa vert gjennomført av flest mogeleg kvar jakt-sesong. Oppslutninga er ikkje så stor som vi ynskjer, og auka deltaking vil vere viktig for å styrkje data- og avgjerdsgrunnlaget.

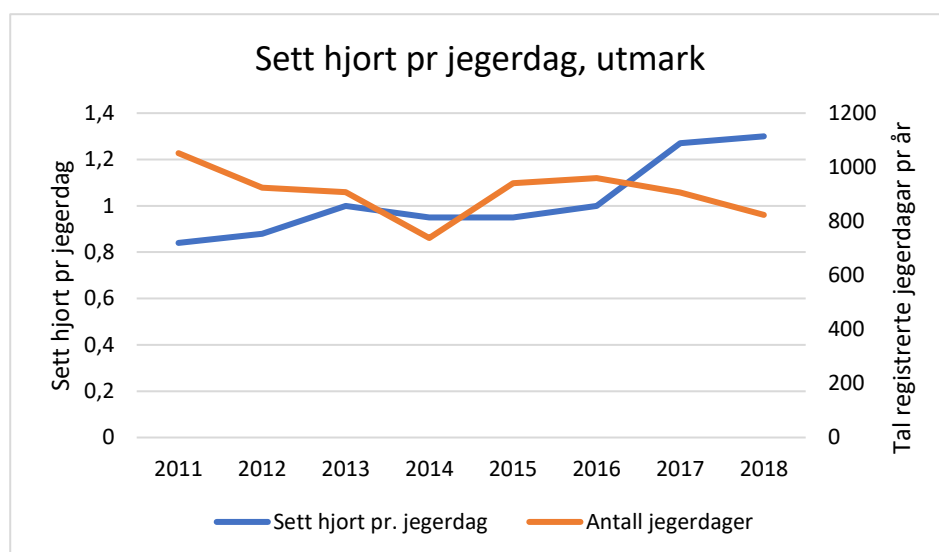
Tabell 2. Datagrunnlag for «Sett hjort», 2011-. 2018.

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Tal jegerdagar	1124	1151	1005	839	1024	1142	1148	944
Jaktfelt som har levert skjema	38	37	31	31	29	31	34	33

Sett hjort»-data kan ikkje nyttast for små einingar (små vald og jaktfelt). Data vert registrert både på innmark og utmark. Observasjonane frå innmarksjakt variere mykje, utan at det kan knytast til forhold i bestanden. Ein reknar difor med at tala frå utmarksjakt gjev sikrast indikasjon på utviklinga.

3.3.1 Sett hjort pr. jegerdagsverk

Indeksen for «Sett hjort pr. jegerdag» gjev utrykk for endringar i bestandstettleiken. Sjølv om datagrunnlaget varierer noko mellom åra, aukar talet på «Sett hjort per jegerdag, medan talet på jegerdagar går ned. Dette tydar på *vekst i bestanden*, som stemmer godt med fellingsstatistikken.

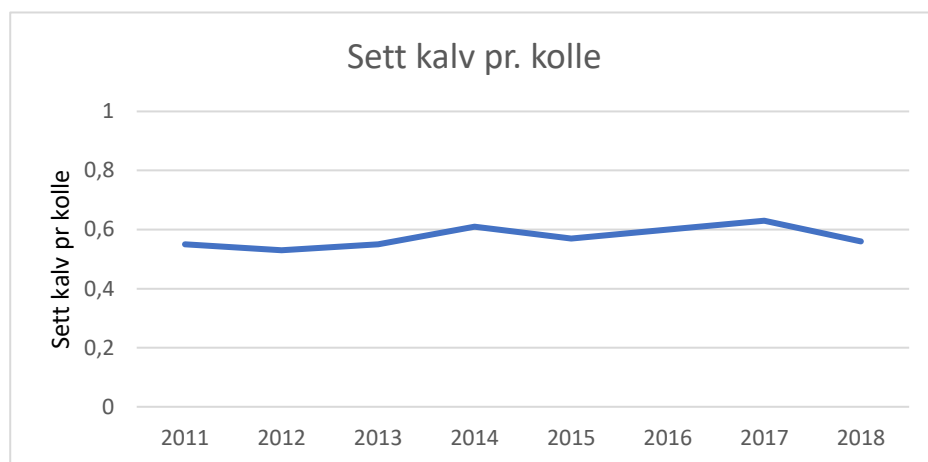
Figur 10. «Sett hjort pr jegerdag» på venstre aksen og «registrerte jegerdagar» på høyre akse, 2011-2018.

[illegible]

3.3.2 Sett kalv pr kolle

Indeksen for «Sett kalv pr kolle» uttrykker reproduksjonsevna i bestandane. Dette er avhengig av kondisjonen og aldersfordelinga blant dei vaksne hodyra. I dei fleste tilfelle vil det vere ynskjeleg med høg og stabil produksjon av kalvar. Viktigaste kriterie for dette, er høg gjennomsnittsalder og god kondisjon på dei vaksne dyra. Den beste strategien er soleis å sikre at kalv og ungdyr utgjør ein stor nok del av jaktuttaket.

Indeksen frå registreringane mellom 2011 og 2018, viser små, årlege variasjonar rundt 0,6, utan nokon klar trend. Det bør vere eit mål at indeksen vert stabilt over 0,6 framover.

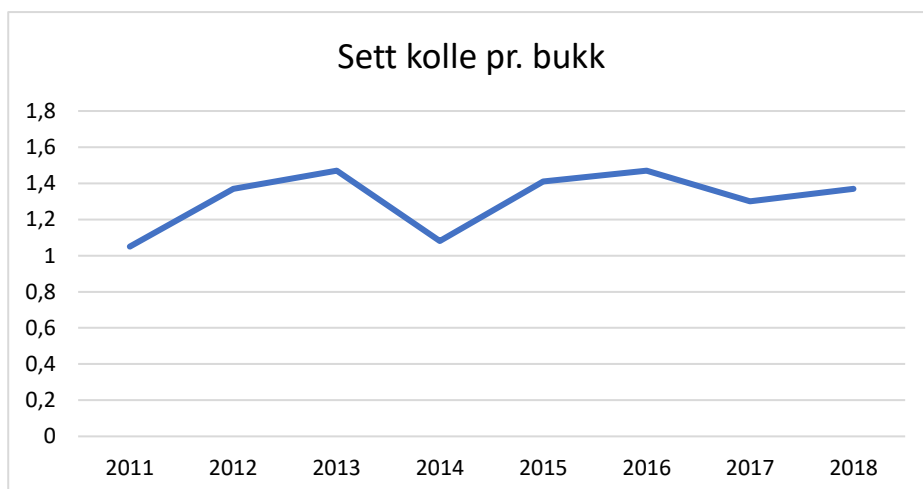

Figur 11. Kalvar observert pr observert kolle, Vaksdal kommune, 2011 - 2018

3.3.3 Sett kolle pr. bukk

«Sett kolle pr. bukk» gjev uttrykk for kjønnsfordelinga blant dei vaksne dyra i bestandane. Indeksen bør ligge under 1,5 «kolle pr bukk» for å ha tilstrekkeleg med bukkar i bestandane.

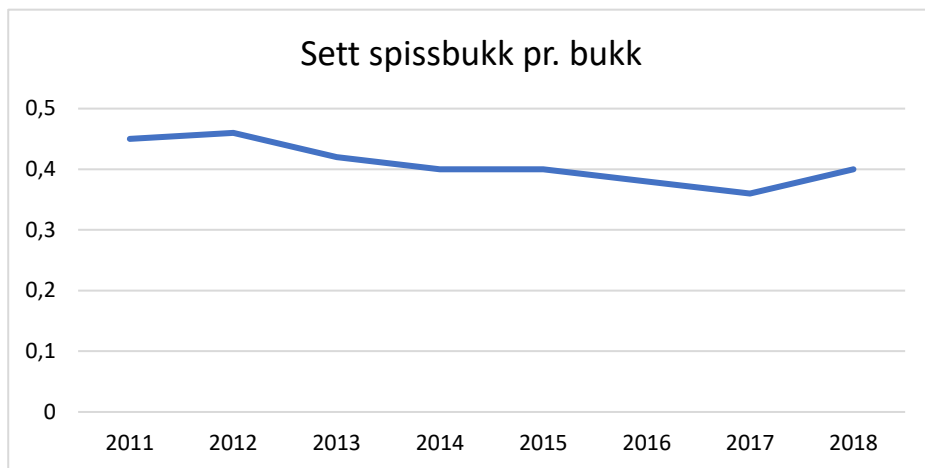
Registreringa i kommunen viser ingen klar trend, men forholdstalet dei siste åra har vore kring 1,4 «koller pr. bukk». Dette tydar at vi ligg innafor tilrådd verdi, men det vil likevel vere eit mål å auke innslaget av bukk noko. Argumentet er at bukkane er meir synlege og let seg lettare observere, slik at det kan vere færre bukkar pr. kolle enn kva indeksen indikerer.

Figur 12. Forholdstalet mellom observasjon av koller per bukk (inkl. spissbukkk), 2011-2018.

3.3.4 Sett spissbukk pr. bukk

«Sett spissbukk pr bukk» forel om gjennomsnittsalderen blant hanndyra i bestandane. Reduksjon av indeks tilseier aukande gjennomsnittsalder til bukkane, og motsett. Trenden for observasjonane viser at indeksen minkar, som tydar på at snittsalderen til hanndyra i bestanden aukar. Dette samsvarer med reduksjonen av andelen eldre hanndyr i jaktuttaket i løpet av perioden, og er viktig å vidareføre.

Figur 13. Observasjon av spissbukk pr bukk i Vaksdal kommune, 2011-2018..

3.4 Vårteljingar

Årlege vårteljingar av hjort på innmark skjer på utvalde stader når hjorten søker groen for å beite. Målet er å fange opp bestandsendringar som informasjon for forvaltninga. Resultatet frå vårteljingane er påverka av fleire variable faktorar, mellom anna vørtilhøve, teljetidspunkt og om det er nytta gylle på staden i teljeperioden. Det kan difor vere utfordrande å samanlikne teljeresultata frå gong til gong, og mellom år. Teljingane kan ikkje nyttast direkte som parameter for bestandsutvikling, men heller danne grunnlag saman med annan bestandsinformasjon.

Tabell 3, Maksimalt registrerte hjort på ein teljedato for vårteljing i perioden 2010-2018.

År	Tal dyr Lavik - Eidslandet	Tal dyr Sædalen – Skreien - Fossmark	Totalt
2010	34	40	74
2012	77	32	109
2013	55	34	89
2015	139	43	182
2016	117	32	149
2017	96	43	139
2018	109	37	146

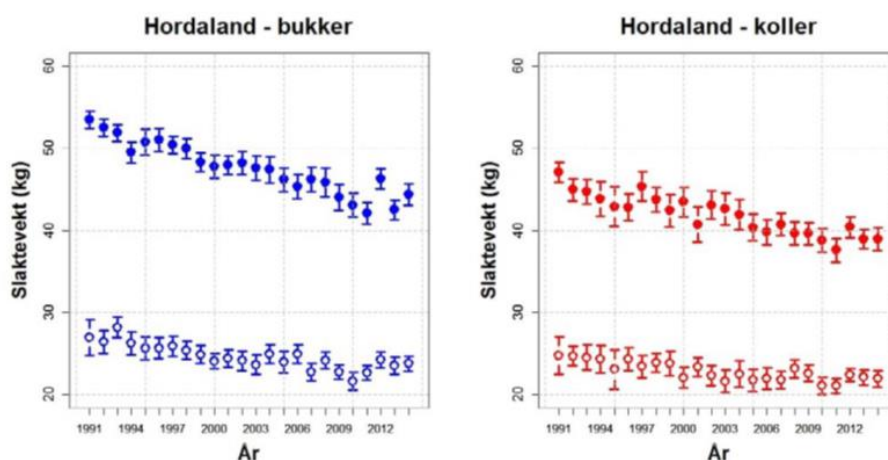
4.0 Bestandsstruktur og vektutvikling

4.1 Resultat frå overvåkingsprogrammet for hjort

NINA sitt «Overvåkingsprogrammet for hjortevilt» har over lang tid samla inn kjevar og ovariar frå felte hjort, saman med data om slaktevekt, fellingstidspunkt m.v.. Programmet har gjeve mykje kunnskap om bestandsstruktur, vektutvikling og reproduksjonsevne i hjortebestandane. I Hordaland har Kvinnherad delteke i programmet. Avskytingsmønster og bestandsutviklinga har vore mykje lik for heile Vestlandet, og innsamla data vil difor òg ha nytterverdi for andre kommunar.

4.1.1 Vektutvikling hjå kalvar og ungdyr

I tråd med bestandsauken frå 1980-talet og framover, har slaktevektene for kalvar og ungdyr gått ned. Mønsteret er mykje likt i dei andre overvåkingsregionane på Vestlandet.

Figur 14. Figurane syner utviklinga for slaktevekter for kalvar og ungdyr region Hordaland.

4.1.2 Reproduksjonsevna i hjortebestandane

Overvakinga har vist at reproduksjonsevna i bestandane har gått ned i takt med vektreduksjonen, sidan andelen 1,5 årige hodyr som kjem i brunst og får fram kalvar som 2-åringar, er sterkt redusert. Dette kan forklarast med vekt og kondisjon, sidan 1,5 år gamle hodyr høgst truleg må vere over 40 kg. før dei vert brunstige og tek kalv. Til høgare vekt, til større sjanse for at dei kjem i brunst.

Nokre hodyr med låg vekt/dårleg kondisjon, tek heller ikkje kalv som 2,5 åringar. Sidan ungdyra utgjør ein stor del av bestanden, kan dette svekke den totale produksjonsevna. Grunnen er at ein må ha fleire koller for å produsere ei viss mengde kalvar, enn ein bestand av fleire produksjonsdyr.

Små kalvar er dårlegare rusta for å klare vinteren enn større kalvar, og vil ikkje kunne vekse seg store. Dei blir små heile livet, og små dyr får oftast små kalvar. Men sidan eldre koller fostrar større kalvar enn yngre koller, kan alderen på dei vaksne hodyra påverke vektene til kalvar/ungdyr. Høg snittalder vil soleis gje fleire produktive dyr, og kunne oppretthalde kalveproduksjonen med lågare bestandar.

4.1.3 Alderen til dyra i hjortebestandane

På bakgrunn av *Overvåkingsprogrammet* har NINA rekna ut gjennomsnittsalderen til vaksne dyr (2 år og eldre) for bestandane som inngår. Resultata viser låg snittalder, spesielt for bukk.

Tabell 4. Gjennomsnittsalder for dyr 2 år og eldre i dei rekonstruerte bestandane i region Hordaland.

Region	Snittalder koller	Tal koller i bestanden	Snittalder bukkar	Tal bukkar i bestanden
Hordaland	5,0 år	2 334 stk	3,4 år	633 stk.

4.1.4 Årsaker til vektreduksjon

Fleire forhold kan påvirke slaktevektene til kalvane i ein bestand, og kor store dei vert som vaksne:

- ✓ **BEITEKONKURRANE:** Auka konkurranse om den beste og mest næringsrike maten, gjer at aukande bestandstettleik kan gje reduserte kroppsvektar for hjort. Det er sommarbeitet som er avgjerande for kroppsstorleiken og kondisjonen til dyra. Veksande bestandar og næringskonkurranse om attraktive beiteplanter, kan difor påvirke vekt- og kondisjonsutviklinga.
- ✓ **ALDEREN PÅ DYRA I BESTANDEN:** Kalvingstidspunktet er avgjerande for vektutviklinga til kalvane. Tidleg kalving gjer at kalvane får med seg meir av den produktive tida tidleg på på sommaren, med høgt proteininnhald i beiteplantane.

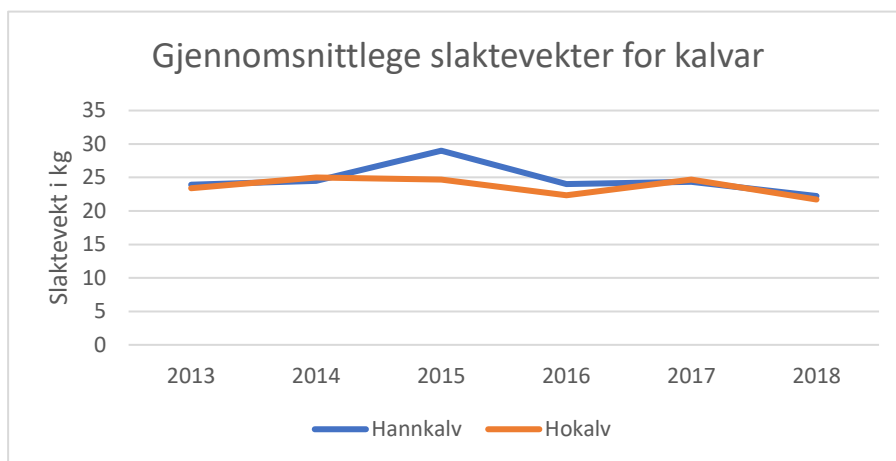
Store, eldre koller i god kondisjon, kjem tidleg i brunst, kalvar tidleg og før oftast fram store kalvar. Dette tydar mykje for vektutviklinga og kor store kalvane vert som vaksne. Koller som vert para seint, kan korte ned kor lenge dei går drektige, men får ofte mindre og svakare kalvar, som likevel vert fødde seint. Dette er negativt for vektutviklinga.

Å ha tilstrekkelig med vaksne hanndyr i bestanden er positivt for kalvevektene. Brøling og annan brunstaktivitet til dei eldre bukkane, er med på å framskande og synkronisere brunsten hjå kollene. Ombrunst og seinare paring kan difor skuldast mangel på vaksne, erfarne bukkar i eitt område, som ikkje er positivt for kalvevekten.

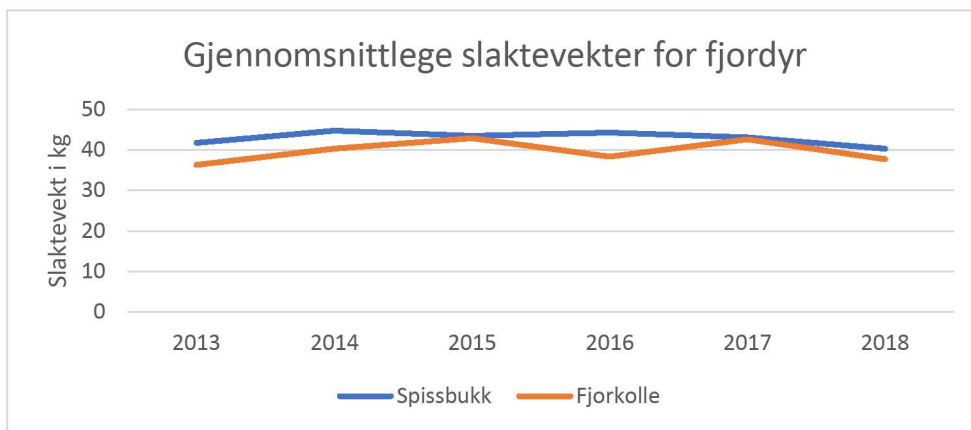
Auka gjennomsnittsalder for hann- og hodyra i bestandane, vil vere med å skape grunnlag for auka kalvevektar. Dette kan gjerast ved å sikre tilstrekkeleg uttak av kalv.

4.2 Slaktevektregistreringar for Vaksdal kommune

Det er lagt inn slaktevektregistreringar i Hjorteviltregisteret frå kommunen sidan 2013. Slaktevektene for kalv og 1,5 årngane gjev den beste indikasjonen på kondisjonen til dyra. Materialet i Hjorteviltregisteret er for lite til å seie noko sikkert om vektutviklinga dei siste seks åra, men vektene viser om lag same trend og nivå som *Overvåkingsprogrammet*. Inntrykket er at dyra er blitt mindre og lettare, som ikkje er ei ynskjeleg utvikling.

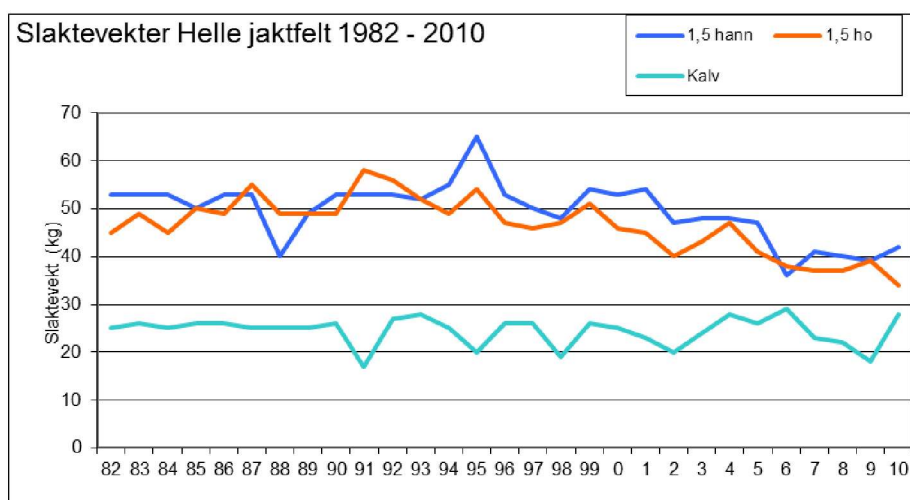

Figur 15. Gjennomsnittlege slaktevektar for kalvar felt under jakt i Vaksdal i perioden 2013 – 2018.

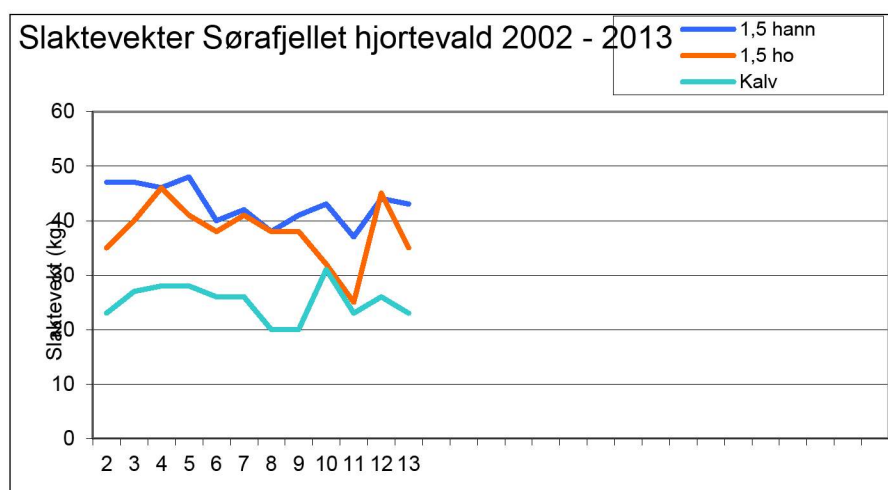

Figur 16. Gjennomsnittlige slakteveker for 1,5 årige dyr felt under jakt i perioden 2013 – 2018.

Sørafjellet hjortevald har i ei årrekke voge og registrert slakteveker for felte dyr under jakta. Det må takast atterhald for at individtala ikkje er særleg høve, men registreringane er verdifulle som supplement til andre slaktevektregistreringar. Vektene varierer relativt mykje mellom åra, og indikerer ikkje like tydelege nedgang i vekten for kalv som dei andre registreringane. Derimot er indikasjonen tydelegare for halvannaåringane.

Figur 17. Slaktevektregistreringar, kalv og 1. 5 år gamle dyr, Helle jaktfelt, 1982- 2010.

Figur 18. Slaktevektregistreringar, kalv og 1,5 år gamle dyr, Sørefjellert hjortevald, 2002-2013.

4.3 Fallvilt og helsetilstand

I tillegg til jakta registrerer kommunen hjort som dør av andre årsaker i Hjorteviltregisteret (påkøyrslø, fallulykker, drukning og liknande).

Talet på registrerte fallvilt, utanom påkøyrslø, har som regel vore kring 10 stykk i året. Unnataket var den strenge og kalde vinteren i 2017/2018. Det var då funne 28 daude dyr frå oktober til mai. Situasjonen var spesiell, men kan oppstå igjen, noko forvaltninga må vere merksam på.

Tabell 5. Talet på registrerte fallvilt per år (utan påkøyrslø) i Vaksdal kommune, 2013 til 2019.

Periode («fallviltåret»)	Talet på fallvilt (irregulær avgang)
01.04.13 – 31-03.14	6 stk.
01.04.14 – 31-03.15	10 stk.
01.04.15 – 31-03.16	11 stk.
01.04.16 – 31-03.17	9 stk
01.04.17 – 31-03.18	16 stk
01.04.18 – 12.02.19	26 stk

4.3.1 Skrantesjuka (CWD)

I samband med Staten si overvaking av Skrantesjuka si utbreiing i hjorteviltbestandane, tek kommunen CWD-prøvar av fallvilt for analyse hos Veterinærinstituttet. Det er so langt sendt inn 16 prøvar. Alle var negative.

5.0 Skadar på nærings- og samfunnsinteresser.

Hjorten sin arealbruk påverkar vegetasjon og naturgrunnlaget, og soleis næringsinteresser knytt til jord- og skogbruk. Det kan også oppstå skadar i trafikken, i hagar og på offentlege plassar.

5.1 Beiteskadar på jordbruksareal

Skadar frå hjort på jordbruksareal gjev vesentlege ulemper og økonomiske tap for gardbrukarane. Skadane kan oppstå i store deler året, men er mest utbreidd på graseng i sommarhalvåret, i form av avlingstap, trakkskadar, kvalitetstap og ureining av gras. Dyra søkjer oftast den beste enga først, som gjer at skadane, tapet og verknadane vert størst for gardbrukarar med aktiv drift av areala.

Det er beiteskadar fleire stadar i Vaksdal, særleg i Eksingedalen, Bergsdalen og Sædalen, som har dei største jordbrukområda i kommunen. Men òg på Helle og Eidslandet – og i Modalen.

Gardbrukarane har meldt om at skadepresset har auka med bestandsveksten, og stadig fleire dyr søkjer enga for å beite. I Eksingedalen er Brakestad, Yksendalen, Haugen/Fjellanger, Lavik, Flatekval og Høvik døme på stader med årlege skadar, og på Nesheim har skadepresset auka mykje dei siste åra. I Bergsdalen har Brekke, Lid, Berge og Småbrekke vore mest utsett.

Fagorganisasjonane i landbruket har kontakta kommunen om skadeproblematikken, og etterlyser tiltak som reduserer skadane og tapet for næringa.

Med utgangspunkt i skadepresset, auka kommunen tildeling med 28 hjorteløyve til jakta i 2018, samanlikna med føregåande år, hovudsakleg i Eksingedalen.

Det vert søkt om og tildelt skadefellingsløyve kvart år. I 2018 tildelte kommunen 14 løyve.

5.1.1 Aktuelle tiltak

For å avgrensedei akutte skadane på innmarksareal, kan ein ta ut «problemstyr» ved skadefellingsløyve i vekstsesongen. Når det er koller som er skadegjerer, må ein ta omsyn til at dei oftast har kalv. Slike løyve kan difor ikkje gjevast før kalvane tek til å følgje mora på bøen. Men den tidlege jaktstarten (1. september), gjev også høve for å ta ut problemstyr på innmark, ved å prioritere «bøjakt». Elles er det uttaket gjennom ordinær jakt som vil vere styrande for bestandsutviklinga framover.

I bestandsplanområda kan vald samarbeide om å ta ut hjort i område med høg tettleik og høgt skadepress på avtalte vilkår og etter samjaksavtalar.

Hjortegjerde er aktuelt som tiltak, men eignar seg mindre i større, samanhengande jordbruksområde. Det er sett opp gjerde rundt jordbæråkeren i Bergsøyane og kring graseng på Furnestreet og Fosse.

5.2 Beiteskadar på skog

For skog er det i hovudsak to typar skadar som gjev størst, økonomisk tap for skogeigarane;

- ✓ borkgnaging på produksjonsskog (hogstklasse 3 og 4) av gran
- ✓ knopp/skotbeiting på ungskog (hogstklasse 2) av gran og furu.

Borkgnaging fører ofte til rotskadar som gjer at rotstokken kan bli øydelagt som sagtømmer. Trea vert òg svekka av råteangrepet og kan medfører stammebrekk. Skotbeitinga gjev sterkt redusert vekst, og ved hard beiting kan trea dø. Dei nemnde årsakane kan gje utfordringar med å etablere ny planteskog og juletreproduksjon. Kommunen har ikkje godt oversyn for omfanget av skogskadar.

5.3 Skadar på offentlege stader

Dei største utfordringane med hjorteskarar på kommunen sine areal, er gravplassane.

5.4 Kollisjonar med bil og tog

Dei fleste kollisjonane knyter seg til E-16 og Bergensbanen, med Skreien (bil) og Dalebryggja/Helle (tog) som mest utsette stader. Talet på registreringar per år er ikkje særleg høgt om ein samanlikna med situasjonen på Voss. Men kvar påkøyrslé utgjer eit problem for både dyrehelse, trafikktryggleik og materielle verdiar.

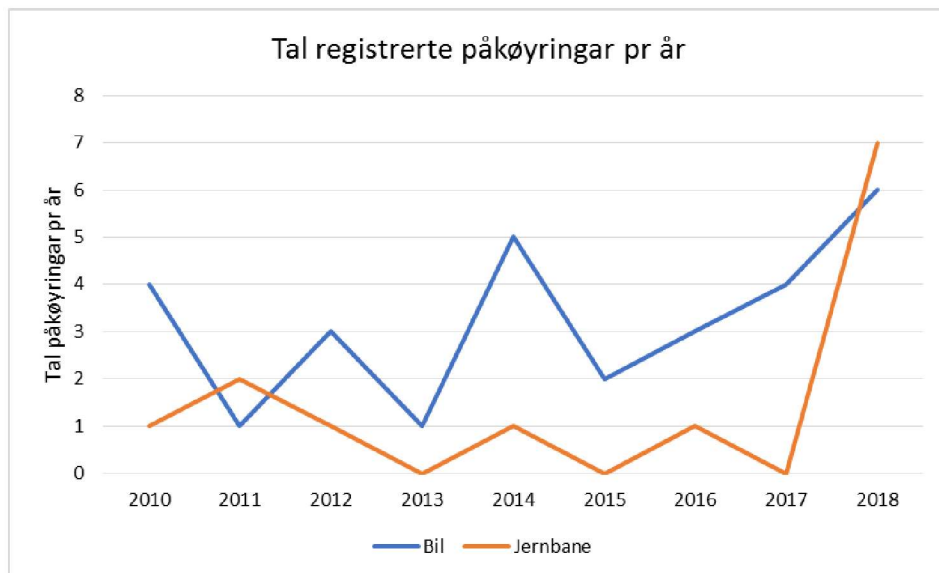
Registreringar i Hjorteviltregisteret viser at årlege påkøyringar med bil, varierte frå 1 til 6, medan variasjonen for tog var frå 0 til 7 påkøyringar. I alt er det registrert 29 påkøyringar med bil og 13 med tog i i perioden. Tala viser at februar, mai-juni og september-oktober er dei mest utsette månadane.

Mykje snø kan gjere at dyra trekk mot veg.

Foto: S. Klyve

Talet på kollisjonar med bil kunne vore vesentleg høgare, sidan det går mykje hjort tett inntil europavegen fleire stadet, spesielt vinterstid, når dyra søkjer vegen for å slikke salt.

Figur 19. Tal registrerte påkøyringar med bil og tog pr. år i Vaksdal kommune, 2010 – 2018.

Aktuelle tiltak for å redusere påkøyrslar er fareskilting, fartsgrenseregulering, rydding av skog langs veg og eventuelle ledegjerde. Ansvar for dette ligg hos vegstyremaktene.

Figur 20: Kartet viser registrerte påkøyringar med bil i tidsperioden 2010 - 2018. Dei er fordelt over store delar av kommunen, men det er einskilde strekningar med høgare konsentrasjonar.